

KPN PENSIOENFONDS

Duurzaamheids verslag

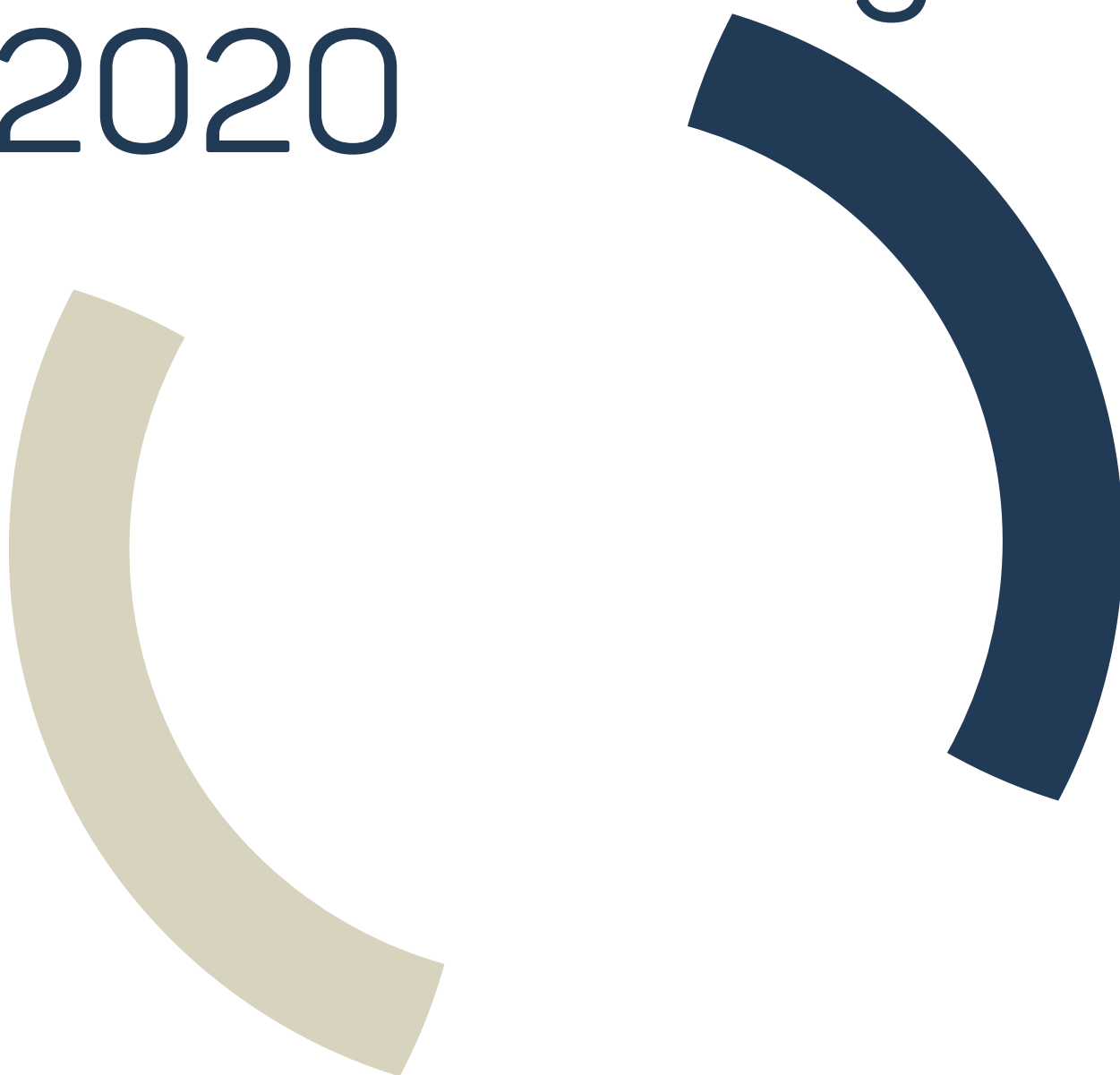
2020

Inhoud

1	ONTWIKKELINGEN 2020	3
2	BELEGGINGSOVERTUIGINGEN EN BELEID	6
3	MVB IN DE PERIODE 2000 TOT HEDEN	9
4	IMPLEMENTATIE MVB-BELEID	12
	Pijler 1: Generiek beleid: uitsluitingen en ESG-Integratie	14
	Pijler 2: Stemmen en dialoog	20
	Pijler 3: Verbijzondering naar thema's	24
5	MVB IN WETGEVING, CODES EN CONVENANT	33
	Dutch Stewardship Code	33
	EU Shareholder Directive	33
	IORP II	33
	IMVB-convenant	33
6	BIJLAGE	34
	Begrippenlijst	35

1

Ontwikkelingen 2020

Het pensioenfonds publiceert naast het reguliere bestuursverslag, een separaat duurzaamheidsverslag over het jaar 2020. Maatschappelijk verantwoord beleggen is al vele jaren een belangrijk onderdeel van het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Vanaf 2000 voert het pensioenfonds haar eigen beleid, heeft zij dit geleidelijk aangescherpt en sinds 2017 verwoord in een concreet beleidsdocument Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB). Het bestuur sluit hierbij aan op signalen die niet alleen zichtbaar zijn in een brede maatschappelijke context, maar ook voortkomen uit een dialoog met de werkgever KPN NV en medewerkers van KPN.

Het duurzaamheidsverslag maakt onderdeel uit van de invulling van het maatschappelijk verantwoord beleggen. Het duurzaamheidsverslag wordt jaarlijks aangevuld met ontwikkelingen binnen het pensioenfonds over dit onderwerp.

Sturende kracht van geld

Het pensioenfonds gelooft in de sturende kracht van geld om haar ambitie te realiseren door een bijdrage te leveren aan een duurzame samenleving. Het wil zich op het gebied van MVB positioneren in de voorhoede van de pensioenfondsenmarkt. Daarbij heeft het pensioenfonds de overtuiging dat daarmee het risico/rendementsprofiel van haar beleggingen verbetert. In 2020 is het pensioenfonds, samen met Sustainalytics als externe engagement-provider, gestart met twee engagement trajecten. In een engagement traject wil het pensioenfonds haar invloed aanwenden om bedrijven te wijzen op en te helpen bij het verduurzamen van de onderneming. Het ene traject richt zich op staal- en cementbedrijven met het oog op de klimaattransitie. Het andere traject is gericht op bedrijven die gebruik maken van grote waterbassins in Zuid-Afrika en Brazilië ter verbetering van het watermanagement, met als doel het voorkomen van waterschaarste in de regio.

CO₂-voetafdruk

Naast engagement is in 2020 door het pensioenfonds verder gewerkt aan de invulling van de CO₂-doelstelling. Het pensioenfonds sluit daarmee aan bij de klimaatdoelstellingen van het Nederlandse klimaatakkoord. Deze doelstelling is consistent met het klimaatakkoord van Parijs en de ambitie die Nederland heeft vastgelegd in het 'Klimaatakkoord'. Dit is vertaald in een reductie van de CO₂-voetafdruk van de aandelenportefeuille met 35% in 2030. In de periode eind 2017 tot en met eind 2020 is de CO₂-voetafdruk met 30% gedaald. Voor een groot deel is de doelstelling dus al behaald. De komende periode zal het pensioenfonds onderzoeken welke verdere stappen gezet kunnen worden om de doelstelling in 2030 te behalen.

Uitsluitingen

Het pensioenfonds heeft in 2020 onderzoek gedaan naar aanscherpingen in het uitsluitingenbeleid passend bij de ambitie van het pensioenfonds. Uitsluitingen gerelateerd aan kolen en teerzandolie zijn verder aangescherpt. Daarnaast zijn er extra uitsluitingen gekoppeld aan biodiversiteit toegevoegd. Het pensioenfonds belegt niet meer in bedrijven die meer dan 5% van hun omzet uit palmolie halen of in bedrijven die bossen beheren met een FSC-certificering lager dan 75%. De aanscherpingen en extra uitsluitingen zijn ingegaan per 1 januari 2021.

Duurzaamheidsverslag 2020

In het duurzaamheidsverslag wordt het MVB-beleid en de wijze waarop dit is ingevuld in de beleggingsportefeuille toegelicht. Speerpunten voor 2021 zijn het verder meewegen van potentiële negatieve impact van beleggingen op mens, maatschappij en milieu, het verder onderzoeken van de concrete implementatie van de CO₂-doelstelling en de betrokkenheid van deelnemers vergroten.

Daarnaast wordt maatschappelijk verantwoord beleggen verankerd in wetgeving en richtlijnen. In dit verslag wordt beschreven hoe het pensioenfonds hiermee omgaat.

KPN Pensioenfonds in de top 10

Het KPN Pensioenfonds doet jaarlijks mee aan het VBDO-benchmarkonderzoek naar verantwoord beleggen door pensioenfondsen. In 2020 is het pensioenfonds gestegen naar plaats 10 op de ranglijst van 50 pensioenfondsen. In 2019 was dit plaats 18. Pensioenfonds KPN is daarmee het hoogst genoteerde ondernemingspensioenfonds op de lijst.

[Klik hier om het volledige VBDO-benchmarkonderzoek te lezen.](#)

2

Beleggings- overtuigingen en beleid

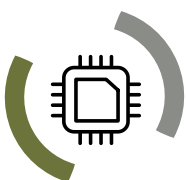
Het pensioenfonds hanteert bij haar beleggingskeuzes een aantal uitgangspunten die van belang zijn voor een zo goed mogelijk rendement tegen aanvaardbare risico's. Het beleggingsbeleid is mede gebaseerd op de beleggingsovertuigingen. Zij zijn een belangrijk onderdeel van het beleggingsproces, omdat zij een kader vormen voor genomen en toekomstige beleggingsbeslissingen.

Het pensioenfonds wil focus houden in de beleggingsportefeuille en dat geldt ook voor het maatschappelijk verantwoord beleggen. Daarom heeft het pensioenfonds binnen het MVB-beleid op duurzaamheid een drietal speerpunten vastgesteld:

Klimaat-thema (energietransitie):

Het pensioenfonds heeft de overtuiging dat de energietransitie naar een klimaatneutrale economie verstrekkende gevolgen gaat hebben voor de maatschappij. Klimaatverandering heeft invloed op de (financiële) ontwikkeling van verschillende sectoren.

Technologische bedrijven:

Het pensioenfonds heeft de overtuiging dat vernieuwende technologische oplossingen een bijdrage kunnen leveren aan de verduurzaming van de samenleving.

Watermanagement:

Het pensioenfonds heeft de overtuiging dat watermanagement gericht op betere watervoorzieningen in structureel droge gebieden noodzakelijk is. Dit betreft activiteiten die gericht zijn op schoon drinkwater, minder waterverbruik en minder lozingen. Deze activiteiten bevorderen een betere lokale leefomgeving en afname van voedselschaarste.

MVB-beleid

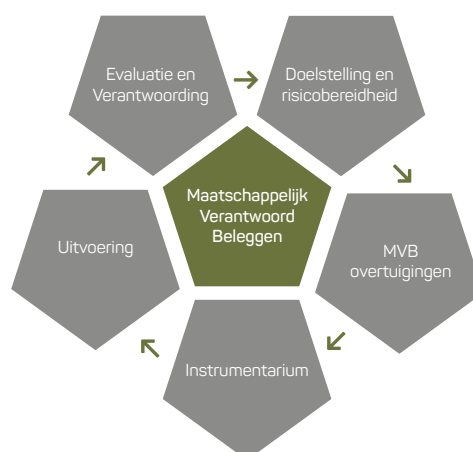
Als grote institutionele belegger neemt het pensioenfonds zijn verantwoordelijkheid om op een maatschappelijk verantwoorde manier te beleggen. Het pensioenfonds is overtuigd dat daarmee het risico-rendementsprofiel van de beleggingen verbetert en we bijdragen aan een wereld die leefbaar blijft.

In het MVB-beleid is daarom de beleggingsovertuiging over maatschappelijk verantwoord beleggen als volgt geformuleerd:

Maatschappelijk verantwoord beleggen loont en draagt bij aan een positief risico-rendementprofiel. Als grote institutionele belegger neemt het pensioenfonds zijn verantwoordelijkheid om op een maatschappelijk verantwoorde manier te beleggen, in de overtuiging dat daarmee het risico/rendementsprofiel van zijn beleggingen verbetert en de wereld waarin wij leven leefbaar blijft. Geld wordt ingezet als sturende kracht voor duurzame ontwikkeling; het pensioenfonds zal zijn middelen inzetten om maatschappelijk verantwoord te beleggen waardoor een bijdrage kan worden geleverd aan een duurzame samenleving (impact).

In 2020 heeft het pensioenfonds haar MVB-beleid geactualiseerd. Maatschappelijk verantwoord beleggen wordt stapsgewijs doorgevoerd door middel van een MVB-cyclus.

MVB-cyclus

Een belangrijke aanscherping in het beleid is de expliciete onderkenning van deelnemers als belangrijke stakeholder in de totstandkoming van beleid. Het pensioenfonds wil de deelnemers meer betrekken bij het ontwikkelen van het MVB-beleid. Een mooi voorbeeld daarvan is het webinar dat eind 2020 is gehouden met als onderwerp maatschappelijk verantwoord beleggen.

 [Klik hier om het webinar terug te kijken.](#)

Daarnaast heeft het pensioenfonds apart MVB-beleid opgesteld voor Private Equity en Vastgoed beleggingen. Dit beleid wordt expliciet gedeeld met bestaande en potentiële vermogensbeheerders die voor het pensioenfonds in deze beleggingscategorieën investeren, met daarbij de vraag zich te conformeren aan het beleid. Niet conformeren kan leiden tot een engagement met- of uitsluiting van de betreffende vermogensbeheerder.

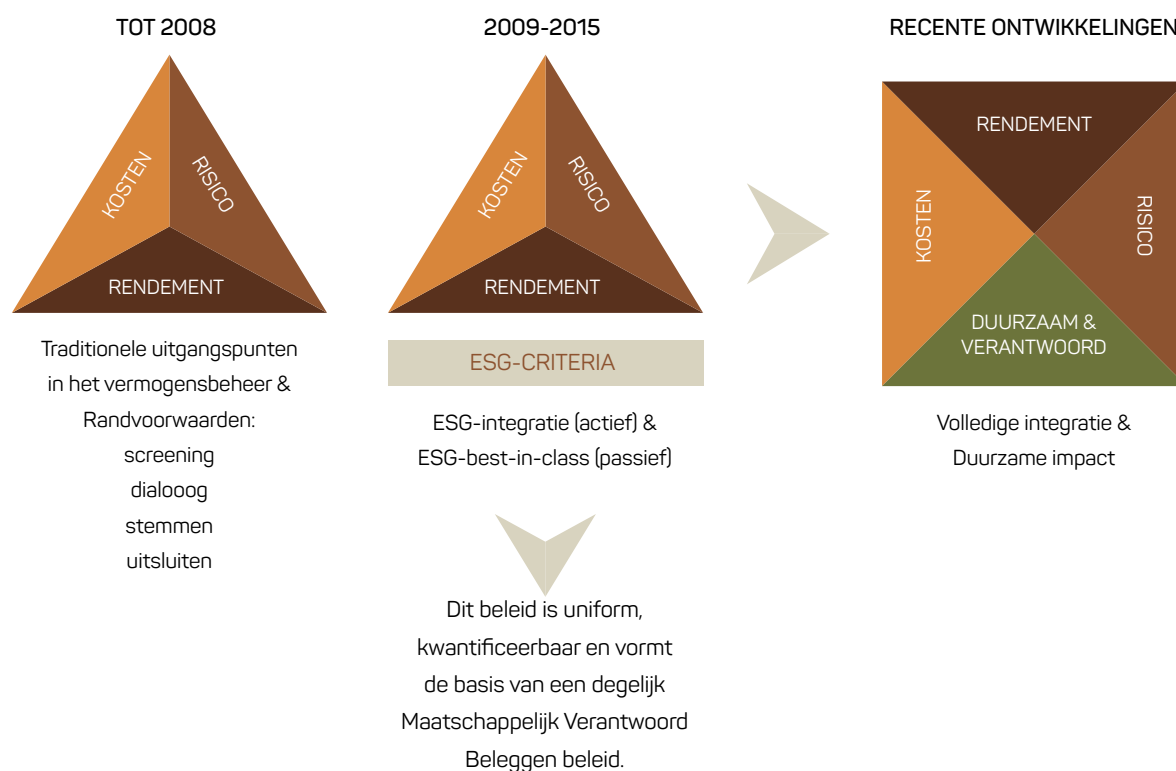
3

MVB in de periode 2000 tot heden

Al bijna twintig jaar is MVB een component binnen het vermogensbeheer van het pensioenfonds. Hieronder is schematisch weergegeven op welke wijze dit zich heeft ontwikkeld. In het hoofdstuk implementatie zijn de diverse componenten verder uitgewerkt.

Component MVB binnen het vermogensbeheer

Mijlpalen

Enkele mijlpalen in de afgelopen jaren zijn:

2002

Het pensioenfonds loopt voorop in de uitsluiting van bedrijven die zijn betrokken bij de productie van controversiële wapens.

2006

Mogelijkheid voor deelnemers om met hun DC-beleggingen in een best-inclass duurzaam aandelenfonds te beleggen.

2008

De beleggingsportefeuille wordt gescreend op naleving van de Global Compact Principles van de Verenigde Naties.

2013

De vastgoedportefeuille wordt jaarlijks getoetst aan de Global Real Estate Sustainability Benchmark, waarbij de beleggingen worden beoordeeld op duurzaamheidscriteria zoals energie-efficiëntie en waterverbruik.

2017

Vanaf dit jaar worden de beleggingsportefeuilles op reguliere basis doorgemeten op de uitstoot van broeikasgassen, carbon footprint en op ESG-factoren.

2018

Het pensioenfonds stelt haar eigen MVB-beleid vast en sluit beleggingen in tabak uit. De aanpassingen in de onderdelen managersselectie en ESG-scores zijn uitgewerkt op pagina 6 en 7.

2019

2,5% van de portefeuille wordt gealloceerd naar Green Bonds en voor Aandelen Europa wordt belegd met een Best-in-classstrategie. Sustainalytics wordt aangesteld voor verdergaande engagement, met extra aandacht voor de gekozen thema's. Het pensioenfonds stelt een doelstelling vast voor de reductie van de carbon-footprint van de aandelenportefeuille.

2020

Watermanagement

Het pensioenfonds is gestart met een tweetal engagement-trajecten op klimaatverandering en watermanagement. In de VBDO ranking is het pensioenfonds opgeklommen tot de 10^e plek. Onder het thema Biodiversiteit zijn niet duurzame bosbouw en palmolie toegevoegd aan het uitsluitingenbeleid.

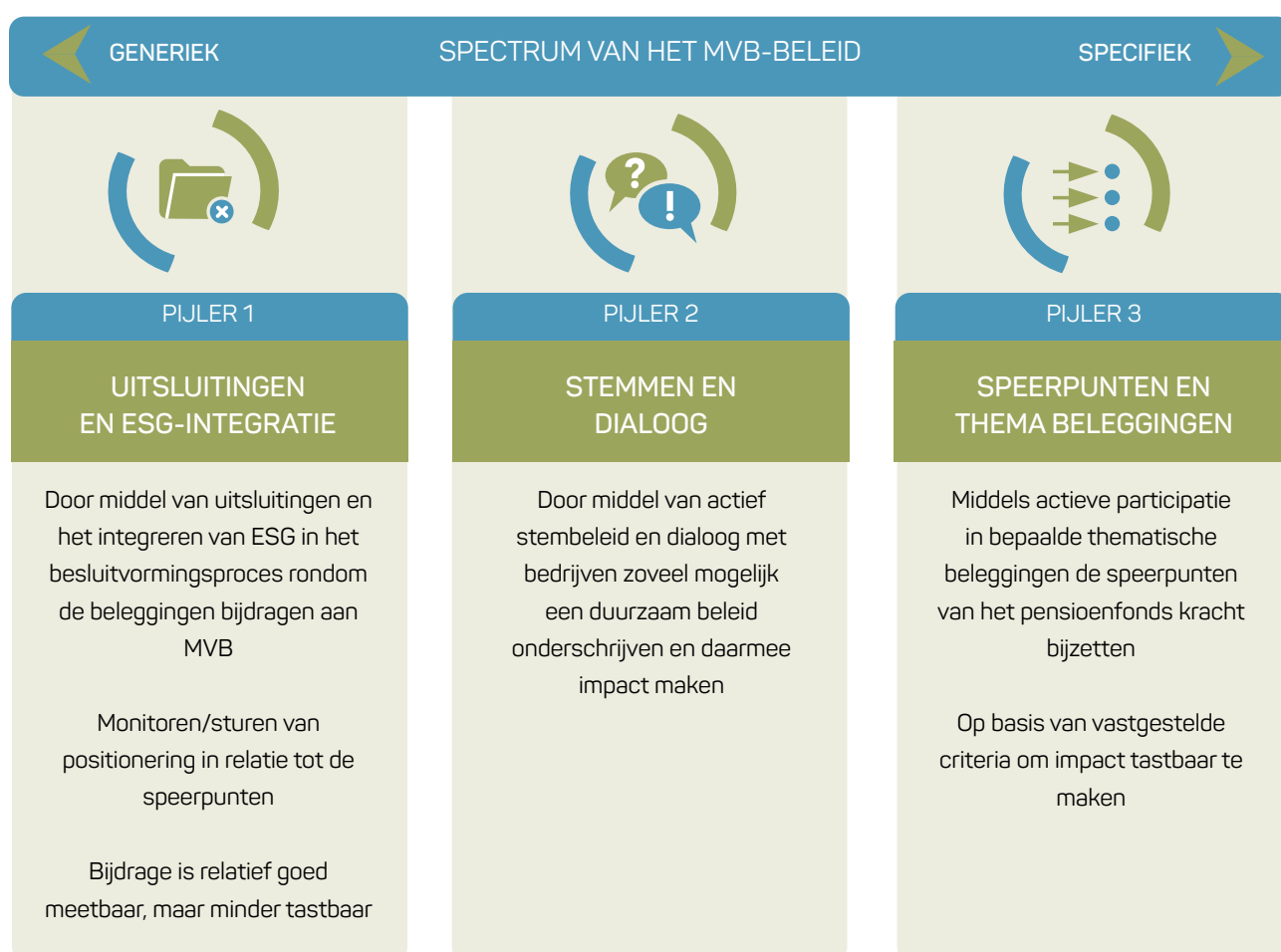
4

Implementatie MVB-beleid

Het MVB-beleid kan worden geïllustreerd met de onderstaande figuur.

Pijler 1

Generiek beleid: uitsluitingen en ESG-integratie

Uitsluitingen

Het pensioenfonds sluit landen en bedrijven uit voor de beleggingsportefeuille. Hiermee voorkomt het pensioenfonds dat het belegt in bedrijven die niet passen bij het MVB-beleid of in strijd zijn met internationale verdragen.

Het pensioenfonds sluit landen uit op basis van universeel erkende veroordelingen op het gebied van schending van mensenrechten. Uitgesloten beleggingen zijn staatsobligaties van deze landen. Het pensioenfonds sluit de volgende bedrijven uit voor zijn beleggingen:

Bedrijven die betrokken zijn bij productie, ontwikkeling, handel en onderhoud van controversiële wapens.

- Bedrijven die betrokken zijn bij wapenhandel naar landen met een hoog risico waarvoor de Nederlandse regering een 'presumption of denial' toepast bij de beslissing over een exportvergunning.
- Bedrijven die betrokken zijn bij controversiële wapenhandel met landen: waar een wapenembargo van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties, de Verenigde Staten, de Europese Unie of een ander relevant multilateraal wapenembargo van kracht is;
- die deel uitmaken van een oorlogsgebied; en/of die een onevenredig groot deel van haar begroting alloceren aan militaire goederen.

Voor de bepaling van de lijst met uit te sluiten bedrijven maakt het pensioenfonds gebruik van de 'Controversial Weapons Radar' die door Sustainalytics wordt opgesteld. Als controversiële wapens zijn gedefinieerd:

- anti-persoonsmijnen (Ottawa Treaty ¹⁾;
- nucleaire wapens;
- biologische wapens (Biological and Toxic Weapons Convention²);
- chemische wapens (Chemical Weapons Convention³);
- clusterwapens (Convention on Cluster Munitions⁴);
- verarmd uraniummunitie;
- witte fosfor.

1) Zie <http://www.icbl.org/en-gb/home.aspx>

2) Zie <http://www.opbw.org/convention/conv.html>

3) Zie <https://www.opcw.org/chemical-weapons-convention>

4) Zie <http://www.clusterconvention.org>

Kolenmijnbouw bedrijven die 20 procent of meer van hun omzet behalen uit de winning van thermische kolen.

Dit type kolen wordt verbrand met als doel elektriciteit en/of hitte op te wekken en heeft een sterk vervuilende impact op het milieu. De mijnen van deze bedrijven lopen een groot risico om in de toekomst onrendabel te worden (de zogenaamde 'stranded assets'). Naar de toekomst toe zal de omzetsgrens dalen naar vrijwel 0% in 2030.

- Bedrijven die jaarlijks meer dan 20 miljoen ton thermische steenkool produceren én actief de exploratie-, mijnbouw- of raffinageactiviteiten uitbreiden.
- Bedrijven die 20% of meer van hun omzet behalen uit kolengestookte elektriciteit opwekking.
- Bedrijven die een capaciteit hebben voor kolengestookte elektriciteit opwekking van meer dan 10 gigawatt en actief de productiecapaciteit van kolencentrales uitbreiden.

Tabaksbedrijven

- Bedrijven die 5% of meer van de omzet uit de productie van tabak en tabaksgelateerde producten halen.

Teerzandolie

- Bedrijven die 20% of meer van hun olieproductie halen uit teerzanden en in pijpleidingbedrijven die een significante betrokkenheid hebben bij het transport van teerzandolie. De omzetgrens zal geleidelijk teruggebracht worden naar vrijwel 0% (0-5%) in 2030.

Bedrijven die 5% of meer van hun inkomsten uit palmolieproductie en/of distributie halen.

Bedrijven die bossen beheren voor de productie met een FSC-certificeringsdekking van 75% of lager.

- Biodiversiteit is zeer belangrijk voor onze samenleving. Permanent verlies van biodiversiteit vormt net als klimaatverandering een van de grootste systeemrisico's voor al het leven op de planeet. Dit heeft dus grote consequenties voor de samenleving, de economie en financiële instellingen. Het beperken van de achteruitgang van de biodiversiteit is een grote wereldwijde uitdaging.

[Kijk hier voor een actuele lijst van uitgesloten landen en bedrijven.](#)

Zoals het pensioenfonds in haar beleggingsovertuigingen heeft verrat, heeft het de overtuiging dat ESG-integratie bijdraagt aan het verbeteren van het risico/rendementsprofiel van haar beleggingen. ESG-integratie speelt een belangrijke rol bij het selecteren van externe vermogensbeheerders voor de beleggingsportefeuilles van het pensioenfonds.

Managersselectie

Nieuw aan te nemen managers binnen de fondsen waarin wordt belegd dienen de United Nations Principles for Responsible Investment (UNPRI) te onderschrijven. Deze principes houden onder meer in dat de managers ESG-factoren incorporeren in de beleggingsanalyse en het besluitvormingsproces. Daarnaast wordt verwacht dat zij zich opstellen als actief eigenaar en ESG-factoren betrekken bij dialogen die zij voeren met ondernemingen. Voor de totale portefeuille geldt dat alle externe managers zijn aangesloten bij de UNPRI.

Bij het selectieproces krijgen de managers daarnaast een aparte rating voor de mate waarin zij ESG-factoren meenemen bij de selectie van aandelen en/of andere beleggingscategorieën. Ook wordt hierbij meegenomen in hoeverre duurzaamheid deel uitmaakt van de bedrijfscultuur van de manager en hoe de organisatie is ingericht om in het beleggingsproces met ESG-factoren rekening te houden. Managers die op deze meetlat onvoldoende scores komen niet in aanmerking voor aanstelling.

Voor de totale portefeuille geldt dat minimaal 66% van de managers op dit criterium bovengemiddeld moeten scoren. Dit komt neer op een A- of B-rating. Volgens Aegon Asset Management, dat de managers selecteert en monitort, was dit ultimo 2020 95%.

Monitoring

De beleggingsportefeuille wordt minimaal elke zes maanden doorgemeten op de ESG Risk Rating en op de carbon footprint (voor de aandelenportefeuilles). Het pensioenfonds heeft als doelstelling om het totale ESG-profiel positief te laten afwijken van de benchmark, waarbij de score van de benchmark een harde ondergrens is. Het benaderen van deze grens wordt door het

ESG-integratie

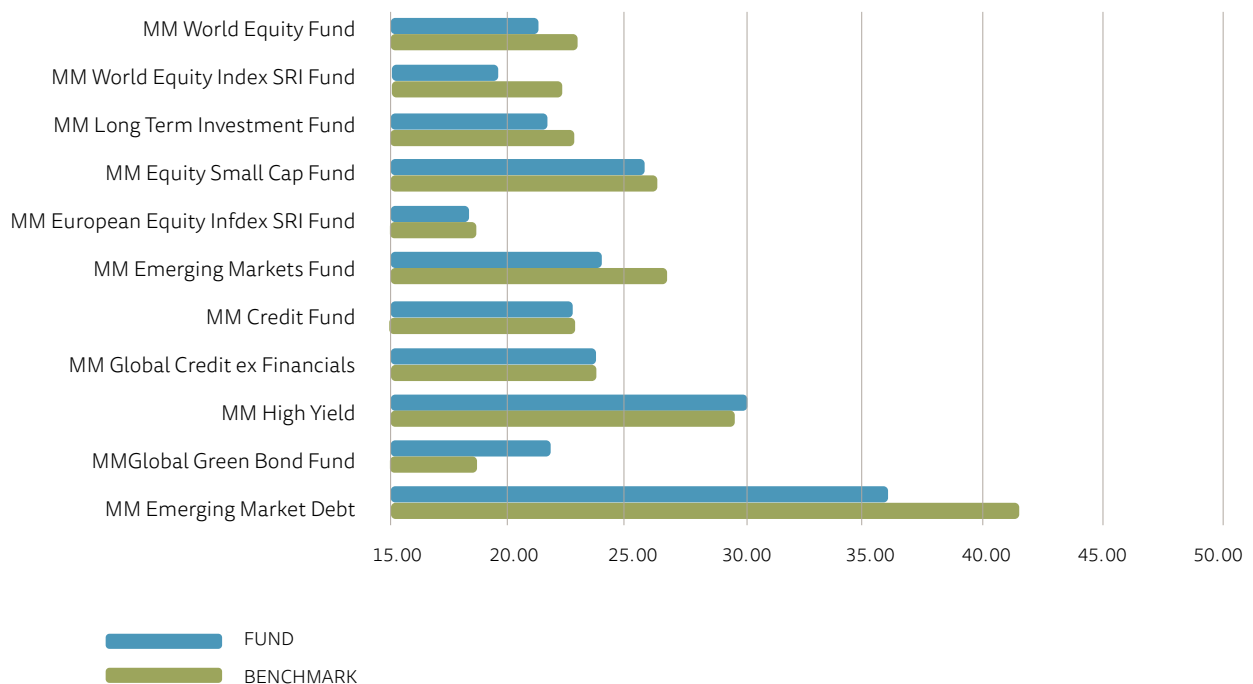
Het pensioenfonds acht het van groot belang dat bij de beleggingsbeslissingen in al haar beleggingsportefeuilles rekening wordt gehouden met het milieu (Environment), met sociale factoren (Social) en met maatstaven voor goed bestuur (Governance), oftewel ESG.

pensioenfonds als een trigger beschouwd om te bezien of bijsturing noodzakelijk is. Met de aangestelde managers vindt ieder kwartaal een evaluatie plaats, waarbij de ESG-factoren van de bij de betreffende manager ondergebrachte portefeuille aan bod komen.

Bij het doormeten van de aandelenportefeuilles wordt extra aandacht besteed aan variabelen met een duidelijke link naar de thema's klimaat en watermanagement.

Het gaat hierbij niet alleen om de ESG-Risk Rating van de bedrijven en de carbon footprint van de portefeuille. Ook wordt periodiek gemeten in welke mate de fabricageprocessen en de eindproducten van de bedrijven in portefeuille leiden tot de uitstoot van broeikasgassen en het gebruik van water. De uitkomsten kunnen worden gebruikt bij de discussies met de externe managers over hun beleggingsbeleid.

ESG-Risk Rating

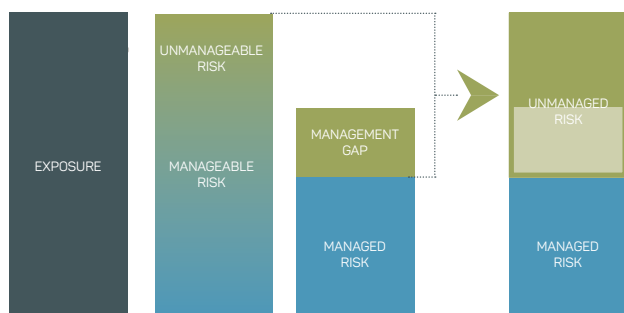

De ESG-Risk Rating geeft inzicht in ESG-risico's; zowel op het niveau van individuele ondernemingen als op portefeuille-niveau. De maatstaf kijkt naar hoe groot de industrie-specifieke ESG-risico's voor een bedrijf zijn en koppelt dit aan een beoordeling van de mate waarin dit risico door het bedrijf wordt beheerst. Als een bedrijf hoog scoort op de ESG Risk Rating wil dat zeggen dat het niet beheerste deel van het risico ook hoog is. De ESG Risk Rating worden vastgesteld door Sustainalytics.

Exposure

Sustainalytics onderscheidt 20 belangrijke risicofactoren. Om de hoogte van het ESG-risico waaraan een bedrijf is blootgesteld te bepalen, deelt Sustainalytics de markt in in 139 "sub-industrie" sectoren. Vervolgens wordt voor elk van deze subsectoren bekeken hoe groot de potentiële impact van die risicofactoren is. Daarbij wordt rekening gehouden met bedrijfsspecifieke omstandigheden. Zo kan een risicofactor buiten beschouwing worden gelaten als deze niet op een bedrijf van toepassing is of, indien nodig, juist zwaarder meewegen. Elke risicofactor die aan een bedrijf wordt toegekend draagt bij aan de totale score die varieert van nul tot honderd.

ESG-risico

Gemiddeld worden per bedrijf zes risicofactoren als materieel van toepassing verklaard. De gemiddelde exposure-score van de portefeuille staat in de kolom "Exposure".

Niet alle ESG-risico's kunnen worden beheerst door het management van de organisatie. Bijvoorbeeld, een vliegtuigmaatschappij kan nooit alle milieueffecten van het vliegen volledig elimineren. Sustainalytics maakt daarom in de methodologie onderscheid tussen beheersbare en niet beheersbare risico's ("Unmanageable Risk").

Management

De tweede dimensie van de score is Management. Aan de hand van diverse indicatoren wordt bepaald welk percentage van het beheersbare deel van dit ESG-risico adequaat door het management van de onderneming wordt beheerst. Dit percentage wordt weergegeven in de kolom "Management". Het gedeelte dat niet door het management wordt beheerst, wordt de "Management Gap" genoemd. De management score kan nog verder verslechteren (verwateren) wanneer zich in het recente verleden incidenten of controversiële gebeurtenissen hebben voortgedaan rondom een bepaalde risicofactor.

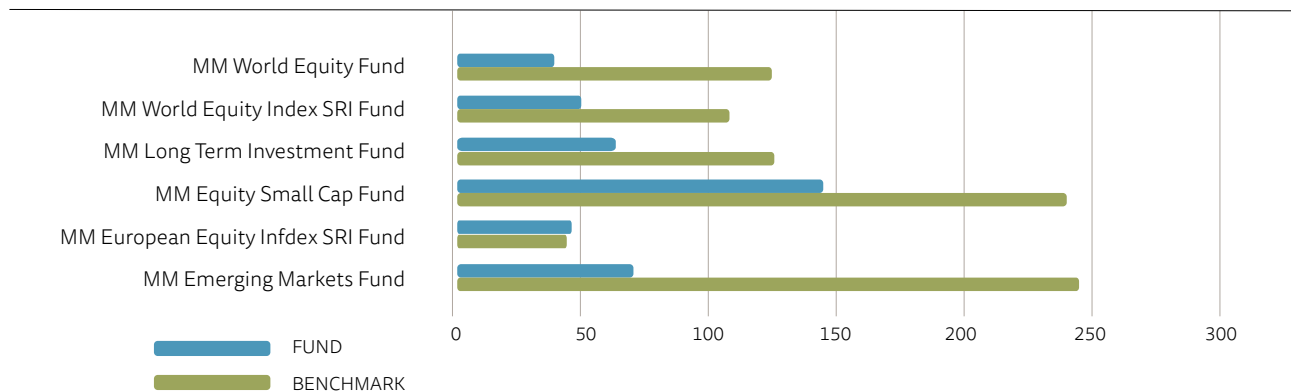
Berekening

De totale ESG-Risk Rating is een optelling van het Unmanageable Risk en de Management Gap voor elke materiele ESG-factor, anders gezegd; het totale niet beheerste risico.

Vergelijkbaarheid

De ESG-Risk Rating is ontworpen om vergelijkbaar te zijn tussen ondernemingen in verschillende sectoren, ook al spelen hierbij dan vaak onderling verschillende materiele ESG-risicofactoren een rol. Om een inzicht te hebben in de ecologische voetafdruk van de portefeuille wordt voor de aandelenportefeuilles de uitstoot van de ondernemingen gemeten in termen van CO₂-equivalenten.

CO₂-scores

CO₂-scores

Hiervoor wordt gebruikt gemaakt van de Sustainalytics-database. De maatstaf die wordt gehanteerd is het aantal kilogram CO₂ dat wordt uitgestoten per geïnvesteerde euro. Hierbij gaat het om:

- De directe uitstoot van de productiefaciliteiten van de ondernemingen (scope 1);
- De uitstoot die is gerelateerd aan de door de onderneming ingekochte elektriciteit (scope 2).

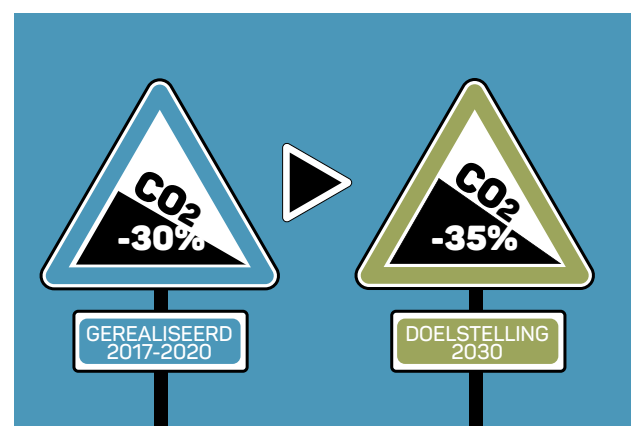
Per onderneming wordt de totale CO₂-uitstoot bepaald en gerelateerd aan de totale marktkapitalisatie van de onderneming. Dit resulteert in een CO₂-uitstoot per euro geïnvesteerd vermogen. Vervolgens wordt voor de beleggingsportefeuille de kapitaalgewogen carbon footprint uitgerekend en vergeleken met de carbon footprint van de benchmark. In het komende jaar wordt onderzocht in hoeverre verdere doelstellingen kunnen worden vastgesteld inzake ESG-integratie en/of aan de carbon footprint van de portefeuilles.

In 2019 heeft het pensioenfonds de doelstelling geformuleerd om de CO₂-uitstoot van de aandelenportefeuille

voor 2030 te reduceren met 35%. Deze doelstelling is consistent met de ambitie die Nederland heeft vastgelegd in het Klimaatakkoord.

In de periode eind 2017 tot en met eind 2020 is de CO₂-uitstoot van de aandelenportefeuille met 30% gedaald. Voor een groot deel is de doelstelling dus al behaald.

CO₂-reductie aandelenportefeuille

Pijler 2

Stemmen en dialoog

Stemmen

Het pensioenfonds maakt gebruik van het stemrecht op aandeelhoudersvergaderingen. Tot 2019 vond dat voornamelijk plaats binnen Europa, maar vanaf 2019 wereldwijd. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een gespecialiseerd stemadviesbureau, ISS. Gezien het gewicht dat het pensioenfonds hecht aan duurzaamheid hanteert het pensioenfonds hierbij de ISS Sustainability policy. Dit stembeleid is erop gericht om ondernemingen aan te moedigen een strategie te ontwikkelen ten aanzien van duurzaamheid en hierover transparant te rapporteren.

Voor een overzicht van alle stemmingen en de ondernemingen waarop is gestemd en op welke wijze is gestemd, zie Stemrapportage.

 [Klik hier voor de stemrapportage.](#)

Screening en Dialoog

Het pensioenfonds streeft ernaar dat alle ondernemingen waarin belegd wordt zich gedragen volgens de Global Compact Principles (GCP), zoals samengesteld door de Verenigde Naties (VN). Dit zijn principes op het gebied van mensenrechten, milieu, arbeidsomstandigheden en anticorruptie. De Global Compact Principles zijn te vinden op de website:

[The ten principles of the UN Global Compact.](#)

Voor de screening maakt het pensioenfonds gebruik van een gespecialiseerde externe partij, Sustainalytics. Deze partij screent jaarlijks de beleggingsportefeuilles. Met de ondernemingen binnen de multimanagerfondsen die onvoldoende scores, vindt vervolgens een dialoog met de engagementmanagers van Aegon Asset Management plaats. Als na een periode van drie jaar blijkt dat de engagementactiviteiten niet tot het gewenste resultaat hebben geleid, wordt het betreffende bedrijf in principe van de portefeuilles uitgesloten.

In 2020 heeft het pensioenfonds intensief samengewerkt met Sustainalytics als externe engagementprovider, waarmee nader invulling is gegeven aan het instrument "Screening en Dialoog" uit het MVB-beleid en expliciet de koppeling is gemaakt met de thematische speerpunten. Sustainalytics verzorgt de bredere, uitgebreidere en diepere engagement bij bedrijven die zij selecteren in de Business Conduct Engagement pool.

Daarbij worden objectieve doelen gesteld en wordt voor-

uitgang nauwlettend gemonitord. Daarnaast voert Sustainalytics thematische engagement op twee van de drie duurzame speerpunten van het Pensioenfonds, te weten Watermanagement en Energietransitie. Dit is verder uitgewerkt onder pijler 3 bij de verbijzondering naar thema's.

Hiernaast en op de volgende pagina een voorbeeld van reeds uitgesloten ondernemingen op basis van de UN Global Compact. De ondernemingen zijn in een eerder stadium niet compliant bevonden met deze UN-richtlijn. Met deze bedrijven is een engagement traject gevoerd en ze zijn uiteindelijk in verband met onvoldoende voortgang uitgesloten van de beleggingsportefeuille.

Daarnaast wordt van de externe managers verwacht dat zij een dialoog voeren met ondernemingen in de portefeuille. Deze dialoog dient zich toe te spitsen op onderwerpen op het gebied van ESG die specifiek voor die bedrijven relevant zijn. De waargenomen inspanningen aanzien van deze dialogen alsmede de rapportage hieromtrent wordt meegewogen bij de beoordeling van de externe managers. Hierna gaan we in op een aantal voorbeelden van deze dialogen van de externe managers en de hierbij behaalde resultaten.

Voorbeeld uitsluiting

China Petroleum & Chemical Corporation

Is een oliemaatschappij. De onderneming zowel financieel als bestuurlijk nauw verbonden met haar moedermaatschappij Sinopec. Het Sinopec-conglomeraat werkt nauw samen met de overheden van Soedan, Zuid-Soedan, Syrië en Myanmar. Door het assisteren van staatsbedrijven bij de productie van ruwe olie en het aankopen van significante hoeveelheden ruwe olie van deze landen, steunt zij indirect de schending van mensenrechten door de overheden in deze gebieden. Dit is tevens bevestigd door de Verenigde Naties. Hoewel Sinopec beweert dat het internationale mensenrechten principes respecteert, heeft de onderneming niet laten zien dat het beschikt over een intern beleid op het gebied van mensenrechten-beleid. Ook heeft de onderneming geen voorbeelden kunnen tonen van concrete stappen om naleving van de Global Compact principes van de Verenigde Naties te waarborgen. Ten slotte schieten rapportages op het gebied van de naleving van mensenrechten tekort, met name in genoemde landen. In de laatste twee jaar (2016 en 2017) van de dialoog heeft de onderneming niet gereageerd op verzoeken tot dialoog. China Petroleum & Chemical Corporation is daarom sinds 2018 uitgesloten van de portefeuille en heeft ook sindsdien haar handelwijze niet verbeterd.

Voorbeeld uitsluitingen

Arbeidsmigranten – City Developments

Een van de Aziatische managers voert op dit moment een actieve dialoog met meerdere grote projectontwikkelaars in Singapore, waaronder City Developments. Dit heeft betrekking op de arbeidsomstandigheden van arbeidsmigranten die worden ingehuurd door aannemers die in opdracht werken van de projectontwikkelaars. In sommige gevallen gaat een groot deel van het inkomen van arbeidsmigranten op aan reis- en verblijfskosten die men dient te voldoen aan de bedrijven door wie ze worden ingehuurd. Mensenrechtenorganisaties zijn zeer kritisch op deze situatie omdat dit in sommige situaties riekt naar moderne slavernij. De manager heeft in de dialoog met de projectontwikkelaars hun verwachtingen op dit onderwerp gedeeld en gevraagd of men voldoende toezicht heeft en de dialoog voert met de aannemers die worden ingehuurd, zodat er voldoende aandacht is voor dit onderwerp. De manager heeft op dit moment de indruk dat City Development en de andere ontwikkelaars voldoende commitment hiervoor hebben, maar blijft dit monitoren en onder de aandacht houden in toekomstige dialogen.

Arbeidsomstandigheden bij toeleveranciers - Costco

Een van de Amerikaanse managers heeft de afgelopen maanden een actieve dialoog gevoerd met het bedrijf Costco over een aantal ESG gerelateerde onderwerpen. Zo is binnen de sector soms sprake van slechte arbeidsomstandigheden in de productieketen doordat partijen het werk deels laten uitvoeren door gevangenen, vaak tegen een beneden gemiddeld loon en in slechte arbeidsomstandigheden. De manager is in een directe dialoog getreden met het management van Costco om meer transparantie en openheid te krijgen met welke partijen in de productieketen Costco in zee gaat. Costco gaf aan geen toeleveranciers te selecteren die gebruik maken van gevangenenarbeid en hebben na herhaaldelijk aandringen van de manager ook aangegeven meer openheid over hun beleid rondom de selectie van bedrijven in de productieketen te geven.

Artificial Intelligence - Alphabet

Met Alphabet is door een van de externe managers een bespreking gevoerd met Mustafa Suleyman, mede-oprichter van DeepMind en nu Chief Artificial Intelligence (CAI), over de ethische grondslagen rondom haar AI activiteiten. Hij maakte duidelijk dat Alphabet geen gezichtsherkeningssoftware zal leveren voor algemene doeleinden, totdat duidelijke internationale regelgeving hierover is vastgesteld. Alphabet erkent dat de ontwikkeling van AI

niet kan plaatsvinden in een ethisch vacuüm, bijvoorbeeld bij algoritmes ten behoeve van sollicitaties- en selectieprocessen of besluitvormingsprocessen voor zelfrijdende auto's. Alphabet heeft diverse trainingen opgezet, bijvoorbeeld om de diversiteit te bevorderen bij machine-learning projecten. De manager heeft aangedrongen op meer transparantie en ook meer educatieve initiatieven gericht op publiek en aandeelhouders.

Thema's

Ontbossing

Een van de managers in het MM Long Term Investment Fund concentreert haar engagement activiteiten op specifieke thema's. In 2020 is ontbossing één van de belangrijkste hiervan. Terwijl de manager nooit heeft belegd in direct betrokken agrarische bedrijven, ziet zij dit als een belangrijk issue in relatie tot beleggingen in producenten van voedingsmiddelen met toeleveranciers in de agrarische sector. Met o.a. Unilever, Marico, Kikkoman, Vitasoy en Brambles is een dialoog opgestart. Hen is gevraagd om zich actief te committeren aan "zero deforestation", in ieder geval in de gebieden waar deze ondernemingen hun agrarische grondstoffen betrekken. Ook wordt aangedrongen op transparantie over toezeggingen en doelstellingen inzake ontbossing in het jaarverslag. Ook is helderheid gewenst over het percentage van de leveranties die onder de toezeggingen vallen, het percentage van de leveranties die tot de bron traceerbaar zijn, en inzicht in de duurzaamheidsstandaarden die het bedrijf hanteert voor de keten van toeleveranciers van agrarische producten. De manager rapporteert dat tot dusverre de respons bemoe-

digend is. De meeste ondernemingen hebben inmiddels strategieën en principes opgesteld aangaande het behoud van de natuurlijke omgeving of zijn deze aan het ontwikkelen. Veel bedrijven gaan hierover partnerships aan met hun toeleveranciers en zijn bereid samen te werken met NGO's om de transparantie te verbeteren. Brambles, een grootverbruiker van houten pallets en plastic kratten, laat al zien dat het voor 99.7% gecertificeerd hout gebruikt, en recyclet momenteel 94% van haar afvalhout en 100% van het afvalplastic.

Diversiteit op de werkvloer

Diversiteit op de werkvloer is sinds enige jaren al één van de speerpunt-thema's bij de engagement activiteiten van een van de managers in het MM Long Term Investment Fund. In 2019 heeft deze manager de University of Technology in Sydney opdracht gegeven tot de inventarisatie van succesvolle voorbeelden waarin het beleid inzake het aannemen en behouden van personeel in de praktijk heeft geleid tot aanwijsbare verbeteringen in de diversiteit in de verschillende regio's van de wereld. Dit rapport is

in 2020 aan de top10 bedrijven toegezonden waarin de manager de grootste posities heeft. Van de meerderheid werd intussen antwoord ontvangen, inclusief additionele voorbeelden van eigen initiatieven. Deze worden momenteel door de manager gebruikt om "best practices" uit te wisselen tussen een bredere groep van bedrijven die zich in de portefeuilles van deze manager bevinden.

Pijler 3

Verbijzondering naar thema's

Zoals eerder aangegeven heeft het pensioenfonds de volgende thema's als speerpunten gekozen: klimaat, technologie en watermanagement. Deze thema's zijn te koppelen aan de Sustainable Development Goals (SDGs) van de Verenigde Naties. Deze 17 duurzame ontwikkelingsdoelstellingen zijn in 2015 geformuleerd en lopen tot het jaar 2030. Ze hebben betrekking op wereldwijde thema's zoals armoede, honger, (on)gelijkheid, gezondheid, onderwijs, innovatie, klimaat, water en biodiversiteit, vrede en veiligheid. De doelstellingen hangen

onderling sterk samen, waarbij sommige doelstellingen van groot belang zijn voor het behalen van andere.

De figuur op de volgende pagina toont deze onderlinge samenhang en laat tevens zien dat de thema's van het pensioenfonds relatief vooraan staan in deze keten (Bron: Citi Research). De gekozen thema's kunnen daarom tevens bijdragen aan het behalen van andere doelstellingen.

Het verband tussen de SDG's volgens de kritieke-pad analyse.

Thema **klimaat**

Algemeen

In de gehele portefeuille wordt dit thema in algemene zin toegepast door middel van ESG-integratie. Met name voor ondernemingen waarvan de activiteiten een grote impact op het klimaat kunnen hebben, wordt daarbij scherp gekeken naar hun carbon footprint en de initiatieven die zij ondernemen om deze te verlagen. Daarnaast voert Sustainalytics thematische engagement uit op Climate Transition. De dialogen richten zich op de cement- en staalsector. Beide sectoren hebben moeite

met de '2-graden doelstelling' uit het klimaatakkoord van Parijs en er is meer aandacht nodig voor investeringen, onderzoek en ontwikkelingen die bijdragen aan de klimaattransitie. Deze industrieën zijn jaarlijks verantwoordelijk voor ongeveer 13% van de wereldwijde CO₂-uitstoot. Verbetering heeft hier dus echt impact. De resultaten van de dialogen zijn veelbelovend, vrijwel alle bedrijven hebben bijvoorbeeld een klimaatdoel gesteld voor 2030 of een CO₂-neutrale bedrijfsvoering in 2050. Waar nog een punt van aandacht ligt is het specificeren van te maken transitiekosten en de echte noodzaak voor het uitwerken van infrastructurele aanpassingen en voorbereiding op elektrificatie.

De dialogen zijn in 2018 gestart en zullen aan het einde van het eerste kwartaal van 2021 worden afgerond. In het duurzaamheidsverslag over 2021 kunnen de finale resultaten van het traject worden getoond.

Het pensioenfonds ambieert een systematische rapportage over de ontwikkeling van de duurzaamheid van de onderliggende onroerend-goed portefeuille.

Aandelen

Binnen aandelen is een deel van de portefeuille belegd in een best-in-class portefeuille voor Europese aandelen, waarbij alleen die ondernemingen zijn opgenomen die binnen hun sector de beste ESG-scores hebben.

Vastrentende waarden

Binnen de vastrentende portefeuille is een deel belegd in Green Bonds, obligaties die zijn uitgegeven met het specifieke doel om bijvoorbeeld CO₂-emissies te verlagen of water te besparen.

Voor de beleggingscategorie hypotheek vindt het pensioenfonds het belangrijk dat de aangestelde managers een beleid voeren dat is gericht op het voorkomen en oplossen van betalingsachterstanden. Hiermee kan in veel gevallen een executie van de woning worden voorkomen. Dit gebeurt door snel na het ontstaan van een betalingsachterstand contact op te nemen, waarna samen met de hypotheekgever naar een oplossing wordt gezocht. Daarnaast faciliteren aangestelde managers extra hypotheekbedragen voor verduurzaming van de aangekochte woning. Het pensioenfonds stimuleert de managers om deze faciliteit actief bij hun cliënten onder de aandacht te brengen door middel van het verstrekken van duurzaamheidsadviezen. Ook ambieert het pensioenfonds een systematische rapportage over de ontwikkeling van de duurzaamheid van de onderliggende

onroerend goed portefeuille. Daarnaast wordt er periodiek met de asset manager en fondsbeheerders gesproken over de mogelijkheid om de portefeuille hypotheek verder te 'vergroenen', dan wel welke mogelijkheden er zijn voor de bestaande hypotheekverstrekkers om hun klanten te stimuleren tot het nemen van maatregelen die klimaatverandering tegen gaan. In 2020 is er voor de Aegon hypotheek een duurzaamheidstool ontwikkeld waarmee klanten inzicht krijgen in mogelijke besparingen door verduurzaming van de huidige woning.

De portefeuille van het pensioenfonds behoort tot de top 40% van alle niet beursgenoteerde fondsen wereldwijd.

Vastgoed

In de vastgoedportefeuille heeft het pensioenfonds de overtuiging dat vastgoedfondsen met een hoger dan gemiddelde ESG-focus een beter risico/rendementsprofiel hebben dan gemiddeld. Duurzame panden hebben lagere kosten wat betreft energie- en waterverbruik en dragen meer dan gemiddeld bij aan een goed leefklimaat voor de gebruikers en een leefbare wereld in het algemeen. Daardoor zijn deze vastgoedfondsen beter gepositioneerd in een concurrerende markt, wat onder andere verhuurbaarheid en liquiditeit van vastgoed ten goede komt.

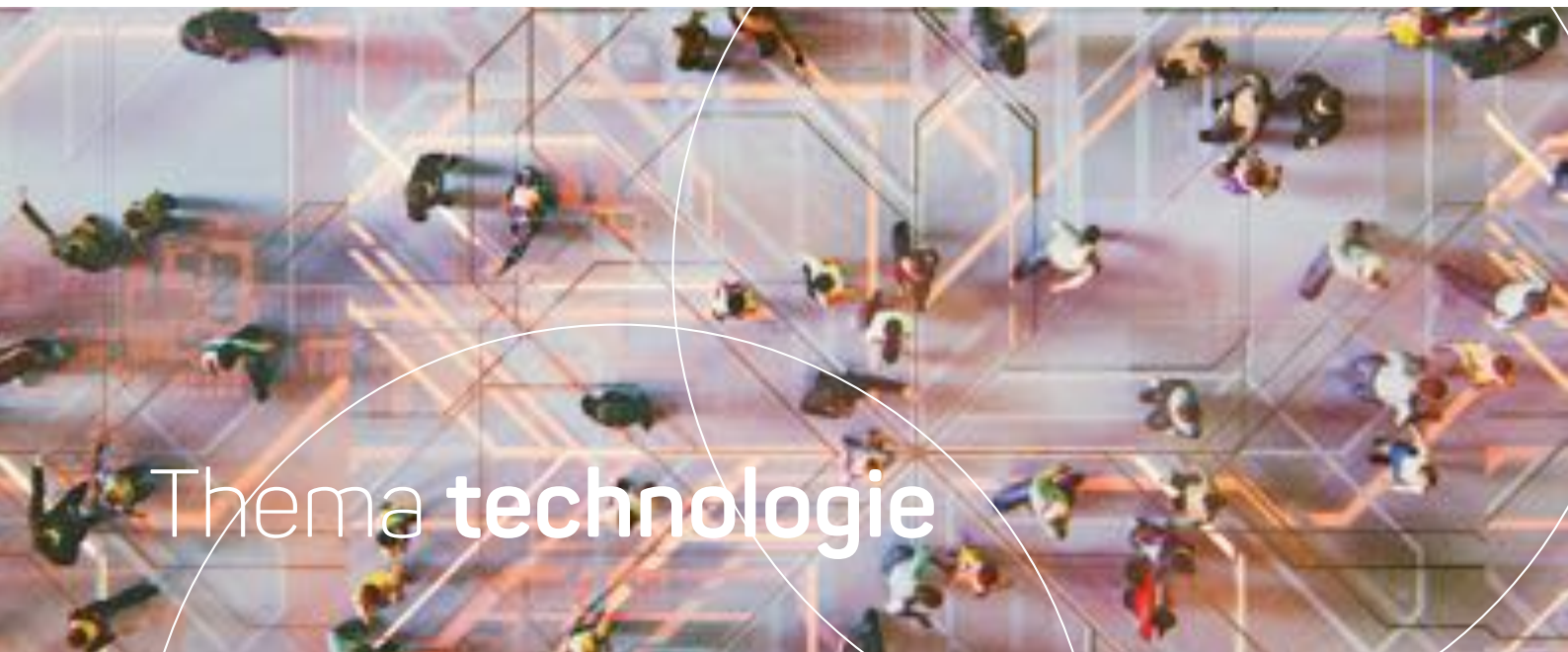
Voor het bepalen van de ESG-score van niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen gebruikt het pensioenfonds de score uit de jaarlijkse Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB). In de totstandkoming van deze score ligt een bovengemiddelde focus op de gerealiseerde reductie van energieverbruik, CO₂-uitstoot en waterverbruik.

Voor alle nieuwe beleggingen in vastgoedfondsen door het pensioenfonds is deelname aan GRESB vereist. Het trackrecord van de fondsmanager op gebied van ESG vormt integraal onderdeel van de selectieprocedure van

nieuwe vastgoedfondsen. Na selectie vindt minimaal eens per jaar engagement met de fondsmanager plaats ten aanzien van de ontwikkeling van de GRESB-score. Het pensioenfonds wenst uitsluitend in vastgoedfondsen te beleggen die een GRESB-score halen die hoger is dan het gemiddelde van een groep van vergelijkbare fondsen (peer group) van het desbetreffende vastgoedfonds, of in vastgoedfondsen die de potentie hebben dit op termijn te bereiken.

In 2020 behaalden de beleggingen van het pensioenfonds een gemiddelde GRESB-score van 86 (100 is de maximale score), terwijl de gemiddelde score van de peer group 70 was. De portefeuille van het pensioenfonds behoort tot de top 40% van alle niet beursgenoteerde fondsen wereldwijd. De CO₂-uitstoot van de vastgoedbeleggingen van het pensioenfonds die hebben deelgenomen aan de 2020 GRESB-survey daalde met 3%. Waterverbruik en energieconsumptie daalden ook, met circa 1%.

Het pensioenfonds verwacht dat fondsmanagers lange termijn reductiedoelstellingen opstellen en de dialoog aangaan op het moment dat het vastgoedfonds achterblijft bij het realiseren van deze doelstellingen.

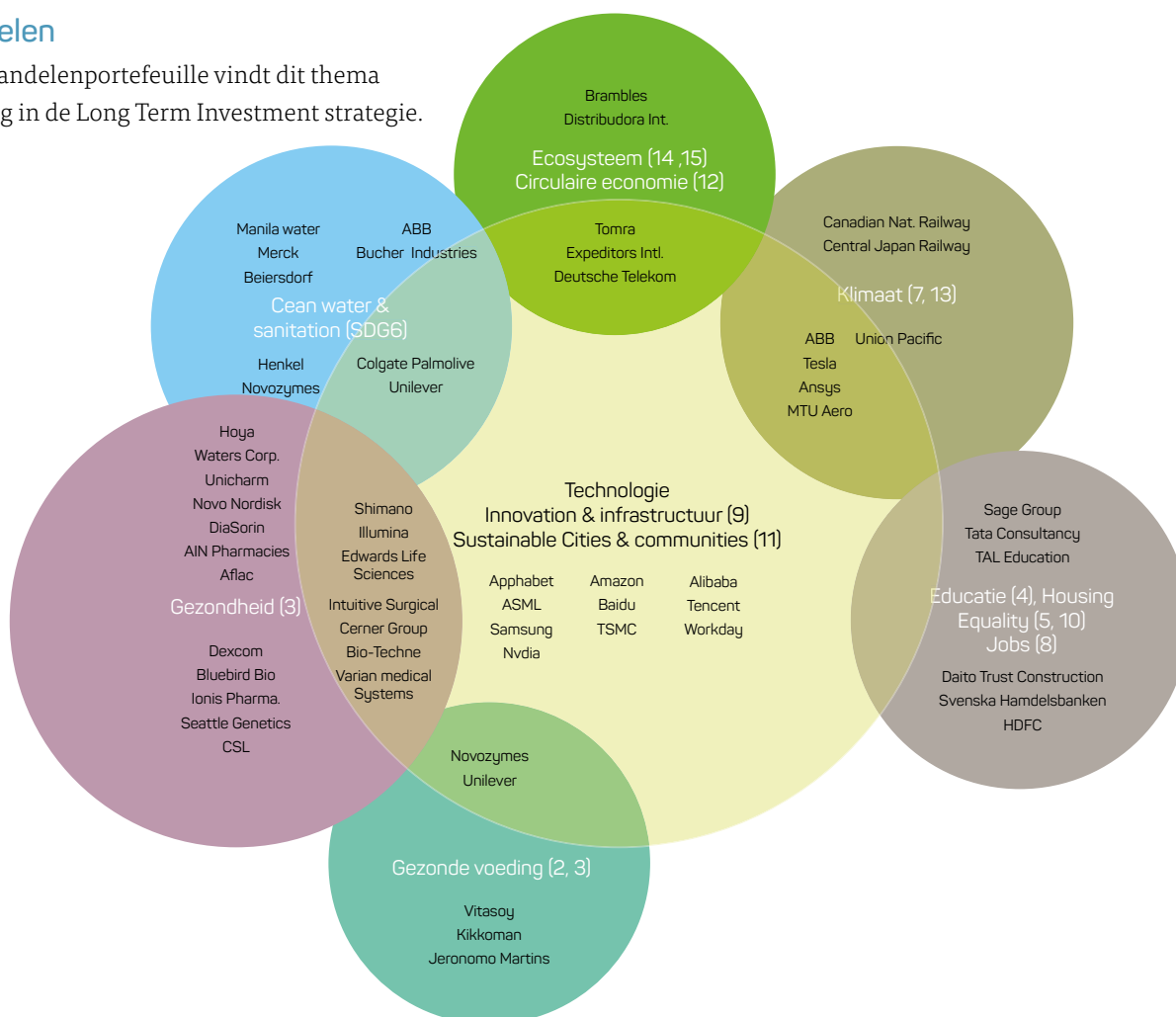

In de figuur op de volgende pagina is aangegeven welke bedrijven met hun producten en diensten een duidelijke positieve relatie hebben met de United Nations Sustainable Development Goals (SDGs) en de sleutelthema's die het pensioenfonds heeft geformuleerd. De nummers in de figuur verwijzen naar de nummers van de individuele SDGs, terwijl de thema's in rood staan aangegeven. Het thema Technologie staat centraal afgebeeld omdat het wordt beschouwd als een factor die een positieve bijdrage kan leveren aan vele SDGs, afhankelijk van de aard van de onderneming. In deze analyse is niet alleen gekeken naar de aard van de producten of diensten maar ook of zij redelijk zijn geprijsd. Daarnaast is gekeken naar de zogenaamde additionaliteit: voegt het product iets toe wat er eerst niet was? Voorziet het in behoeftes die eerder niet konden worden vervuld? Is het product toegankelijk voor achtergestelde groepen of regio's?

Getalsmatige metingen van impact op de diverse SDGs staat nog in de kinderschoenen. Om die reden heeft het pensioenfonds hier vooralsnog van afgezien. De doorkijk op de volgende pagina is mede tot stand gekomen met behulp van informatie van de externe vermogensbeheerders van het AAM MM Long Term Investment Fund. De getoonde 52 ondernemingen beslaan ruim de helft van zowel het gewicht als het aantal posities in dit fonds.

Aandelen

In de aandelenportefeuille vindt dit thema een weg in de Long Term Investment strategie.

Bij deze portefeuille ligt daarnaast de nadruk op eigenaarschap van de ondernemingen in portefeuille. De managers selecteren deze ondernemingen zorgvuldig met een beleggingshorizon van 5-10 jaar. Zij kiezen ondernemingen waarbij de belangen van de onderneming en de vermogensverschaffer parallel lopen, door scherp te letten op maatstaven van goed bestuur. Ook wordt nadrukkelijk gelet op milieu- en sociale factoren omdat deze door de managers worden beschouwd als belangrijke stimulansen voor het lange termijn succes van de

onderneming. Tenslotte maakt de lange periode waarin de aandelen worden gehouden een dialoog met de managementteams goed mogelijk. De gekozen managers maken actief gebruik van deze mogelijkheid.

Het uitgangspunt is dat door deze aanpak met een gelijk risicoprofiel een beter rendement wordt behaald. Deze aanpak leidt er in de praktijk toe dat deze portefeuille gunstig afsteekt ten opzichte van de relevante benchmark wat betreft de ESG en carbon footprint score.

Thema **watermanagement**

Dit thema wordt deels ingevuld met de Green Bond-portefeuille en met de vastgoedportefeuille waarbij projecten mede worden beoordeeld op het efficiënt omgaan met water.

Daarnaast voert Sustainalytics thematische engagement uit op Localized Water. De dialogen richten zich op bedrijven verbonden aan waterbassins in Zuid-Afrika (Vaal) en Brazilië (Tiete). De dialoog richt zich op het behoud van waterkwaliteit en -kwantiteit, alsook bestuur en risicomanagement. De doelstelling van de dialogen is bewustwording creëren over de noodzaak van goed watermanagement, samenwerking stimuleren, aanmoedigen tot rekening houden met lokale impact en de rol van investeerders versterken in het bestrijden van de watercrisis in veel delen van de wereld.

De dialogen zijn in maart 2020 gestart en lopen drie jaar. In het afgelopen jaar is een groot aantal bedrijven aangeschreven om deel te nemen aan het engagementtraject. Het eerste jaar bestaat hoofdzakelijk uit een relatie opbouwen en uitleggen wat wij met de dialoog beogen. In het duurzaamheidsverslag over 2021 hopen we meer voortgang te kunnen tonen vanuit de gevoerde dialogen.

5

MVB in wetgeving, codes en convenant

Dutch Stewardship Code

Per 1 januari 2019 is de door Eumedion opgestelde Dutch Stewardship Code in werking getreden. Door de principes van de Stewardship Code na te leven, maakt het pensioenfonds zichtbaar aan de Nederlandse beursvennootschappen en aan de samenleving als geheel dat zij zich opstelt als maatschappelijk verantwoord en betrokken aandeelhouder. In het MVB-Beleid en de uitvoering hiervan zijn alle elementen van deze code opgenomen.

EU Shareholder Rights Directive

Per 10 juni 2019 is de EU Shareholders Rights Directive in Nederland van kracht. Deze richtlijn heeft als doel de lange-termijn-aandeelhoudersbetrokkenheid van asset owners en asset managers te bevorderen en de transparantie ten aanzien van hun beleid te verhogen. De nieuwe richtlijn leidt onder andere tot een uitgebreidere rapportage door het pensioenfonds naar het publieke domein.

IORP II

IORP II Artikel 25 is op 13 januari 2019 van kracht geworden. Het artikel schrijft voor dat pensioenfonds over een effectief risicobeheerfunctie moeten beschikken, die in verhouding staat tot hun omvang en organisatie en de aard van de door hun verrichte werkzaamheden. Het risicobeheer betreft tevens milieu-, sociale en bedrijfsvoeringsrisico's die betrekking hebben tot de beleggingsportefeuille en het beheer daarvan. Het artikel vraagt institutionele beleggers deze maatregelen in de loop van dit jaar door te voeren.

IMVB-convenant

In december 2018 heeft het pensioenfonds het IMVB-Convenant voor pensioenfonds ondertekend. Binnen dit convenant werken 73 pensioenfonds samen met maatschappelijke organisaties zoals Oxfam Novib, Natuur & Milieu, vakbonden en de ministeries van Financiën, Ontwikkelingssamenwerking en Sociale Zaken om wereldwijd risico's en negatieve impacts door beleggingen in kaart te brengen.

Het pensioenfonds heeft hierbij gekozen voor het zogenaamde 'Brede Spoor'. Dit ziet toe op implementatie van de OESO-richtlijnen en de UNGP's (UN Guiding Principles on Business and Human Rights) in het beleggingsbeleid van pensioenfonds en transparantie over de behaalde resultaten. De OESO-richtlijnen maken duidelijk wat van bedrijven kan worden verwacht op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen bij het internationaal zakendoen. Ze bevatten normen over hoe om te gaan met kwesties zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie.

De ondertekening van het IMVB Convenant heeft er toe geleid dat er in het MVB-Beleid van het pensioenfonds elementen zullen worden toegevoegd:

- Een commitment aan de OESO-richtlijnen, de UNGP's en aan het belang van lange-termijn waarde creatie als leidend principe;
- Een beschrijving hoe het pensioenfonds bewerkstelligt dat ESG-factoren meegenomen worden in het beleggingsbeleid;
- Hoe dit wordt verankerd in de uitbesteding, monitoring en rapportage van externe dienstverleners, zoals AAM.

6

Bijlage

Begrippenlijst

AFKORTING	BETEKENIS
GNCP	Global Compact Principles van de Verenigde Naties
GRESB	Global Real Estate Sustainability Benchmark
MVB	Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
OESO-richtlijnen	De OESO-richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie. Hiermee vormen de OESO- richtlijnen het uitgangspunt voor het Nederlandse internationaal MVO-Beleid.
UN Global Compact	De UN Global Compact is een oproep aan bedrijven over de hele wereld om hun strategieën en activiteiten op één lijn te brengen met 10 principes op het gebied van mensenrechten, arbeidsvoorwaarden, milieu en anticorruptie.
UNGP's	UN Guiding Principles on Business and Human Rights
UNPRI	United Nations Principles for Responsible Investment
VN	Verenigde Naties

